

DWARSDOORSNEDE INDUSTRIEEL ERFGOED BLIJFT WELLICHT BEWAARD

Nieuwe toekomst voor watertorens gloort

De Nederlandse Watertoren Stichting heeft 80 watertorens geselecteerd die ze voortdraagt voor bescherming als rijksmonument. De selectie is een representatieve dwarsdoorsnede van de circa 255 watertorens die Nederland nog rijk is. De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen zal samen met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg op grond van de Monumentenwet de beslissing moeten nemen. De Watertoren Stichting verwacht dat de bescherming voor het jaar 2002 realiteit is.

Vanaf 1839 werden in Nederland op enige schaal watertorens gebouwd. In eerste instantie ten behoeve van de watervoorziening van de stoomlocomotieven van het snel groeiende spoorwegnet. Honderden exemplaren verrezen door het hele land op stationscomplexen. Dit type watertoren viel door zijn geringe afmetingen in de regel weinig op. Inmiddels zijn ze vrijwel allemaal afgebroken. De meest opmerkelijke watertorens zijn de drinkwatertorens. Vanaf 1856 bouwde men ruim 260 watertorens voor de centrale drinkwatervoorziening. Vanwege de forse afmetingen en de vaak opvallende plaats in het vlakke Hollandse

De watertoren van Vianen, die samen met die van Aalsmeer door de Nederlandse Watertoren Stichting als de meest waardevolle toren in Nederland wordt beschouwd. (Foto: Henk van der Veen)

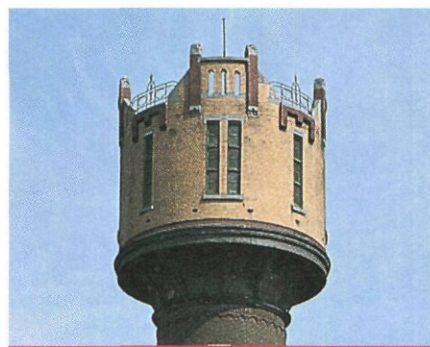
landschap beschouwden de waterleidingbedrijven de watertoren als hun visitekaartje en besteedden veel aandacht aan het uiterlijk. Momenteel resteren er nog zo'n 190. Ongeveer de helft hiervan is nog in gebruik. Er staan in Nederland ook nog zo'n 60 watertorens ten behoeve van de industrie.

Het ziet er niet naar uit dat in Nederland nog veel watertorens gebouwd zullen worden. In de drinkwatervoorziening valt de keus sinds de jaren vijftig steeds vaker op hydrofoorinstallaties.

Om een actueel en volledig beeld te krijgen van de verschillende soorten watertorens en hun waarde, heeft de Nederlandse Watertoren Stichting alle bestaande watertorens nog eens grondig bekeken. In feite is de stichting sinds haar oprichting in 1990 bezig met het inventariseren en onderzoeken van de watertorens. Door jaarlijks de watertorenprijs toe te kennen probeert ze kwalitatief hoogwaardige herbestedingen van deze torens te stimuleren. De afgelopen jaren werkte de stichting intensief samen met het voormalige Projectbureau Industrieel Erfgoed en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. De stichting ziet het liefste dat de watertorens als watertoren blijven functioneren. Verschillende drinkwaterleidingbedrijven doen dat ook, maar hun aantal neemt gestaag af.

Voor de Rijksdienst voor de Monumentenzorg kwamen watertorens pas in beeld bij het begin van het Monumenten Inventarisatie Project (MIP) in de jaren 1986 - 1993. Watertorens kregen vanaf die tijd in sneltreinvaart erkenning en waardering. Bescherming van rijkswege geschiedt tot nu toe in de regel op ad-hoc basis. Mede daarom acht de Nederlandse Watertoren Stichting haar selectie op basis van kwaliteit van groot belang.

Ruim tien jaar eerder was het Projectbureau Industrieel Erfgoed opgericht, dat zich ook met watertorens ging bezighouden. Duidelijk was dat de meeste watertorens hun functie voor de drinkwatervoorziening zouden verliezen. Buiten gebruik gestelde watertorens werden steeds vaker door de waterleidingbedrijven 'op de markt gegooid', per stuk of met meerdere tegelijk. Het Projectbureau Industrieel Erfgoed koos de watertorens uit voor een studie naar de mogelijkheden van herbesteding. Twee

De watertoren van Boskoop (Foto: Henk van der Veen)

rapporten waren het resultaat, over waarde-bepaling en selectie enerzijds en over herbestemming anderzijds. De Nederlandse Watertoren Stichting legde hier deze zomer een derde rapport bij, een soort landelijke herijking van de reeds verrichte selecties.

De kleinere provincies en de grote steden zijn inmiddels klaar met het selecteren van monumenten die bescherming verdienen. Dit Monumenten Selectie Project vormt het vervolg op het genoemde MIP. Eind volgend jaar moet de selectie in heel Nederland afgerond zijn. Uiteindelijk moet er een dwarsdoorsnede overblijven van het complete industriële erfgoed van Nederland, inclusief de watertorens. De Rijksdienst voor de Monumentenzorg gaat de regie voeren van deze landelijke selectie. Ook in dit kader acht de Nederlandse Watertoren Stichting haar selectie van belang. In principe moet ieder rijksmonument ouder dan 50 jaar zijn. Maar de Nederlandse Watertoren Stichting heeft die grens niet zo streng getrokken. Van de 80 torens die ze wil behouden, zijn er circa 20 jonger dan 50 jaar. Op dit moment hebben ongeveer 20 watertorens de status van rijksmonument.

Waardebepaling

Bij de bepaling van de waarde van de watertorens keek de Nederlandse Watertoren Stichting naar de cultuurhistorische waarde van het bouwwerk (onder meer hoe ouder, des te waardevoller), de architectuurhistorische waarde (invloed van de Art Déco tot de Amsterdamse school), de directe omgeving waarvan de watertoren deel uitmaakt, de gaafheid van het bouwwerk en de zeldzaamheid ervan. De meeste watertorens halen volgens de puntentelling die de Nederlandse Watertoren Stichting hanteert, niet meer dan 20 punten. Uitschieters vormen de watertorens van Schimmert (uit 1927), Hilversum (1926), Boskoop (1908), Wormerveer (1907), Emmeloord (1959), Barendrecht (1912), Eindhoven (1970) en Groningen (1908). Ver bovenaan staan op een gedeelde eerste plaats de watertorens van Vianen (1908) en Aalsmeer (1928). ◀